

SPOLOK PRIATEĽOV TURZOVKY INFORMUJE

Ročník X.

č. 10 (115)

Pripravil Ivan GAJDIČIAR

V tohtoročnom vydaní našej prílohy č. 6 (111), v článku **Z turzovského miestopisu III.**, sme priniesli zamyslenie nad etymológiou toponyma **Turkov**. Najskôr bol podaný pohľad vedecký, založený na štúdiu písomnosti a k nemu bola náročky pripojená aj povest' o vzniku tohto miestneho názvu. Obe hľadiská sa zhodovali v tom, že pomenovanie Turkov pochádza, resp. je odvodené z osobného mena. Malý rozdiel bol iba v tom, čo bolo motíváciou jeho vzniku. Vedecký názor hovoril o osobnom mene Turík, Turek, bez bližšej špecifikácie ako vzniklo. Pripojená povest' **priniesla názor o etnickej motivácii**, teda, že osobné meno Turek bolo odvodené na základe etnickej príslušnosti nositeľa. Tento moment si teraz všimneme bližšie a rozvedieme ho dôkladnejšie.

LEGENDA O TURKOVE

Čo je to vlastne legenda? Podľa Slovníka literárnoarchívnej terminológie je **legenda prozaický folklórny žáner, ktorého základom je fantastické rozprávanie. Vzniká premenou ústneho podania povesti na legendu. Fakty sa dopĺňajú fantáziou.** Toľko definícia, pričom je dobré všimnúť si najmä poslednú vetu: Fakty sa dopĺňajú fantáziou. Inými slovami, v každej legende by malo byť niečo pravdivé. Úlohou historikov je, okrem iného, aj ich kritické posúdenie. Majú odhaliť, ktoré časti legendy majú reálny základ, čo zodpovedá, alebo čo môže, zodpovedať historickej skutočnosti a ktoré časti legendy sú doplnené, alebo vymyslené, aby bol príbeh pútavejší. Legenda o Turkove síce bola známa už predtým, ale nedávne, náhodné objavenie istých skutočností k nej našu pozornosť znova obrátilo.

V publikovanej povesti sa hovorí o **pustošení jednej nemenovanej povazskej dediny Turkami**, kde jeden z jazdcov prenasledoval jej obyvateľov, ktorí sa rozprchli. Istá dievčina ho uprosila, aby im dovolil odísť. Turek sa zľutoval a stal sa im dokonca ochrancom. Odišli do hôr, kde hľadali nový domov a usadili sa na mieste, ktoré pomenovali po onom Turkovi. Toľko v skratke obsah legendy. **A čo hovorí o tomto?**

Po bitke pri Moháči v roku 1526 si Turci vytvorili výhodnú pozíciu k prenikaniu na územie dnešného Slovenska. V roku 1541 vytvorili v Budíne centrum svojho panstva

v Podunajskej, tzv. **Budínskej pašalík**. Odtiaľ podnikali pustošivé výpady do bezprostredného, aj vzdialenejšieho okolia. Napríklad, v roku 1599 vyplienili turecké a krymskotatarské oddiely Považie až po Bečkov. Severné časti Slovenska boli na tom oproti južným častiam podstatne lepšie keďže tie bezprostredne susedili s tureckou správou. Od tureckých vyčinení však úplne ochránené tiež neboli. V priebehu 17. storočia vypuklo v uhorskej časti monarchie niekoľko protihabsburských povstaní. Počas povstania, ktoré viedol v rokoch 1604 – 1605 **Štefan Bočkaj, sedmohradský knieža**, sa severné a severozápadné Slovensko stalo bojiskom medzi povstalcami - hajdučmi a cisárskymi vojskami. Hajdúsi **napadli a vyplienili bytčianske, lietavské i oravské majetky Juraja Turzo**, ktorý stál na strane cisára. V rámci týchto akcií bojovali na strane povstalcov aj pomocné turecké a tatarské oddiely a najmä tie sa dopúšťali voči poddaným mnohých násilností. Hajdúsi spustošili Bytču 21. - 23. mája 1605, mesto i zámok podpálili, vyhořel aj kostol. Juraj Turzo sa potom opäť zmcnil Bytčou 2. júna 1605. Toto spustošenie spomína vo svojom diele aj Matej Bel.

Práve v tomto bode je pre nás spomiatka legendy zaujímavá. Podporuje ju aj ďalší **dôkaz o prítomnosti Turkov v bezprostrednej blízkosti Turzovky**. Rovnako fakt, že niektorí z nich sa v tomto kraji dokonca natrvalo usadili.

Na zhromaždení evanjelického knazstva (kongregácii) 13. septembra 1607 v Bytči, žiadal senior zhromaždenie, aby bolo jednej žene z Bytče, **vydatej za pokrsteného Turka** a od neho odbehnúvej, povolené nové manželstvo. Kongregácia súhlasila s rozsobášom a odbehnútej žene povolila nový vzťah. O Turkovi zápisníca hovorí: „, čo sa ale Turka apostatu (odpadlíka, pozn. autora), **drancovníka a paľača bytčianskeho týka, ten sa vyhlasuje za vierolomného, pre ktorého sa stránka opustená nemôže viazať, zvlášť, keď není žiadnej nádeje, že by sa turecký úškok pre zločin v Bytči spáchaný odbehnúť, v tejto strany kedy vrátil.**“ Tu sa opäť

pripomína drancovanie a podpaľačstvo v Bytči z roku 1605. Tento konkrétny prípad poukazuje na to, že **niektorí Turci sa tu dali pokrstiť a usadili sa tu natrvalo**. K takému istému záveru prišiel aj J. L. Holuby vo svojom rukopisnom diele o evanjelických náboženských obciach v Trenčianskej stolici.

V súčte týchto dôkazov a skutočností môžeme pripustiť, že Turkov mohol byť naozaj pomenovaný po nejakom Turkovi, ktorý sa v tunajšom kraji usadil. V povesti sa hovorí o pustošení povazskej dediny. Táto udalosť sa pravdepodobne vzťahuje na plienenie v rokoch 1604-1605. Legendy zachytávajú zväčša mimoriadne udalosti, ktoré sa hlboko vryli do mysle obyvateľstva. Či sa jednalo konkrétne o Bytču sa dá určiť len ťažko. Pretože však vieme o pustošení celého panstva, mohlo ísť o ktorúkoľvek dedinu. Naviac, Bytča bola mestom (oppidum), aj keď biereme do úvahy, že legenda nemusí explicitne rozlišovať medzi dedinou a mestom.

Je to teda len rozprávanie, aj keď s určitým racionálnym jadrom. Spôsob, akým dievčina uprosila Turka i romantický príbeh o jeho náhlej premene z prenasledovateľa na ochranca je zasa s určitou dielom fantázie. Postupovanie do hôr a hľadanie nového domova sa môže zhodovať so skutočnosťou. Ak z Považia ľudia pred povstaleckými a tureckými vojskami postupovali do hôr, s najväčšou pravdepodobnosťou išli smerom na sever, do menej osídlených polôh, teda na Kysuce. A pomenovanie osady Turkov podľa etnického pôvodu je, na základe vyššie uvedených skutočností, dosť pravdepodobné. **Turkov by tak mohol byť jednou z najstarších lokalít v Turzovke, hoci písomne ho máme doložený pomerne neskoro, až v polovici 18. storočia.**

Dejiny a legendy sú navzájom prepletené a je na historikoch, aby tieto jemné hranice medzi skutočnosťou a fantáziou poodhaľovali.

Mgr. DRAHOMÍR VELIČKA

VÝZVA

V minulom čísle týchto INFORMÁCIÍ sme uverejnili uznesenie z rokovania nášho najvyššieho orgánu – výročnej členskej schôdze. V jeho rámci aj hlavné úlohy Spolku na roky 2008 – 2009. Pozorným čitateľom zaiste neušla správa, že **Spolok pripravuje vydanie 4. zväzku monografií o Turzovke na rok 2010**, ktorý bude rokom pripomenutia 430. výročia prvej písomnej zmienky o obci a zároveň rokom konania v poradí už IV. Svetového stretnutia Turzovčanov a ich potomkov. Štvrtým zväzkom s názvom **TURZOVKA KRÍŽOM KRÁŽOM** sa naplní a uzatvorí celý tento výnimočný projekt sprístupňovania poznatkov o meste. Nákladom, rozsahom, obsahom, formou, grafikou a kvalitou tlače a sa vyrovná predchádzajúcim zväzkom a bude s nimi tvoriť kompaktný celok. Vydaním štvrtého zväzku sa završí takmer pätnásťročná práca na zbere, triedení, vyhodnocovaní a sprístupňovaní informácií, začatá Nadáciou 400 rokov Turzovky a skončená v občianskom združení Spolok priateľov Turzovky. Skúsený autorský kolektív a celý rad spolupracovníkov podieľajúcich sa na zrode štvrtého zväzku už sformoval svoju predstavu a začína ju pretvárať do konkrétnej podoby. Členov Spolku, ale aj čitateľov KYSÚC budeme priebiežne informovať. **Od 1. januára 2009 začneme so získavaním darcov – predplatiteľov**, ktorých mená budú v knihe uverejnené v zozname tých, čo sa zaslúžili o jej vydanie.

Vyzývame čitateľov, rodákov, súčasných i bývalých občanov mesta, pokiaľ vo svojom vlastníctve, alebo v rodinnom archíve majú fotografie, písomnosti, predmety a dokumenty, vzťahujúce sa k Turzovke (a neboli publikované v doterajších troch zväzkoch), aby nám umožnili do nich nahliadnuť, resp. vyhotoviť z nich fotokópie a odpisy. Každého, kto si myslí, že by mohol publikáciu doplniť, ozvláštniť, alebo prispieť k jej obsahu, vítame v kancelárii Spolku (v Konzervárni), alebo jeho správu prijme telefonicky na č. 041 – 4353 293, mobile 0908 657 085, alebo elektronicky na gajdicar@tmn.sk.

Časť členov Spolku priateľov Turzovky sa na turzovské hody nechalo „zvečniť“ aj v Šarkpárku pred dielom svojho člena, ľudového rezbára Antona Kaduru.

Foto: Ivan Gajdičiar ml.

POZVÁNKY * POZVÁNKY * POZVÁNKY

Pri príležitosti životného jubilea výtvarníka **RUDOLFA DIČKU** je vo výstavných priestoroch Domu kultúry R. Jaška v Turzovke nainštalovaná výstava s názvom

MALIAR Z TURZOVKY

Výstava potrvá do 24. októbra 2008.

Pri príležitosti životného jubilea nášho rodáka, známeho filatelistu **JOZEFA KORENÉHO** bude v priestoroch KaMC OS SR Trenčín (Dom armády) nainštalovaná výstava s názvom

ŽIVOT SO ZNÁMKAMI

Vernisáž výstavy bude 27. októbra 2008 o 14.30 hod.

POTEŠILO NÁS

S radosťou sme prijali správu, že náš rodák, člen Spolku priateľov Turzovky,

MUDr. JOZEF MAREC

bol dňa 1. októbra 2008 menovaný na základe víťazstva vo výberovom konaní za **primára Detského oddelenia v Čadci**.

Blahoželáme a ponúkame krátke curriculum vitae: Narodil 19. apríla 1958 v Turzovke, tu vychodil základnú školu, aj maturoval na Gymnázium. V roku 1983 ukončil Lekársku fakultu UK v Martine a nastúpil pracovať ako sekundárny lekár na Detské oddelenie v Čadci, kde pôsobí už 26. rok. Je priekopníkom a zakladateľom princípov modernej intenzívnej a resuscitačnej starostlivosti v detskom veku v našom regióne, zavádzal do praxe množstvo nových liečebných a diagnostických metód v čase, keď takéto pracovisko nemali ani oveľa väčšie nemocnice. Aj počas výkonu iných funkcií – riaditeľa NsP, zástupcu primátora mesta Čadca, ostal pediatrii stále verný. Ako riaditeľ NsP sa osobne zaslúžil o komplexnú prestavbu a rekonštrukciu starého detského pavilónu, ktorá bola s nákladom 12 mil. Sk ukončená v roku 2000. Za zdravie a život mu vďačí veľa detí, dnes už mnohí ako dospelí občania Kysúc. **Želáme mu v jeho práci mnoho úspechov a hlavne pevné zdravie a trpezlivosť.**

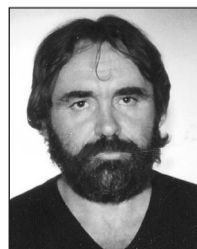
Sobota 27. september 2008 bola výnimočným dňom pre celú „spolkovú rodinu“. V obradnej sieni Mestského úradu v Turzovke si svoje „áno“ na spoločnú cestu životom povedali

VERONIKA VILIMOVÁ a ANDREJ GERNÁT

člen Spolku priateľov Turzovky. Ako obaja vtípne uvádzajú na svojom svadobnom oznámení, manželstvo sa rozhodli uzavrieť napriek všetkým dobre mieneným radám. K ich rozhodnutiu im srdečne gratulujeme a želáme veľa lásky, zdravia a spokojnosti

BLAHOŽELÁME

V októbri oslávia životné jubileum, resp. polookružle narodeniny členovia nášho Spolku

RUDOLF DIČKA
Turzovka

JOZEF KORENÝ
Trenčín

Mgr. ADAM JANEŠÍK
Čadca

Mgr. TERÉZIA ŠUPOLOVÁ
Turzovka

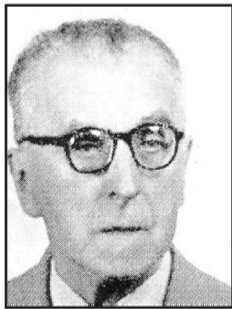

GABRIELA CHOVANCOVÁ
Turzovka

Všetkým jubilantom želáme k narodeninám všetko najlepšie, najmä pevné zdravie a v ďalšom živote veľa šťastia, osobné úspechy a rodinnú pohodu.

PRIPOMÍNAME SI

V nedeľu 12. októbra uplynie 120 rokov od času, čo sa v Čadci narodil

EUDOVÍT CYRIL JANOTA
publicista

Jeho otcom bol Viliam Janota, matkou Mária, rodená Lacková. S manželkou Annou, rodenou Dudáčkovou mali tri deti. Po absolvovaní strednej školy v Trenčíne a Spišskej Novej Vsi začal študovať na VŠT v Pešti, bol však vylúčený pre panslavizmus. Prispieval do pokrokových novín, zaujímal sa o sociologické problémy dediny. **V rokoch 1919 – 1923 pôsobil ako notár v Turzovke, tu sa zaslúžil o založenie infekčnej nemocnice.** Potom pôsobil v Bernolákov, od roku 1928 bol hlavným matrikárom v Bratislave, kde 15.10.1969 zomrel. *Dielo: Sociológia slovenskej dediny – met. výskum (Praha 1919), Kultúrne potreby obce (Bratislava 1928), Hrad Pajštún (Bratislava 1934), Kultúrne povinnosti obce (Praha 1935), Slovenské hrady I – III. diel (Bratislava 1935 – 38), Hornotrenčianske drotárstvo (rkp.). (monografia TURZOVKA 1598 – 1998, str. 446)*